

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER – EN ÖVERSIKT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning

Filosofi och människorätt

Tidiga rättstankar
- Lagash 2400 f.Kr (ca)
- Ur 2100 f.Kr (ca)
- Hammurabi (1792-1750 f.Kr ca)
- Hettiter och Egyptier (1270-talet f.Kr ca)
- Bibelns tio budord (1200-talet f.Kr ca)
- Amenhopes lärosatser (1200 f.Kr ca)
- Assyrien (1100-talet f.Kr ca)
- Hinduismen (800-talet f.Kr)
- Drakon i Grekland (621 f.Kr.)
- Nebudkadnessar II (604-562 f.Kr)
- Solon (640-558 f.Kr)
- Konfucius (551-479 f.Kr)
- Kung Kyros (590-530 f.Kr)
- Buddha (5xx-3xx f.Kr)
- ”De tolv tavlornas lag” 450f.Kr
- Mencius (372-289 f.Kr ca)
- Aristoteles (384-322 f.Kr)
- Kung Ashoka (304-232 f.Kr)
- Kautilya (371-283 f.Kr)
- Zenon (333-264 f.Kr)
- Manus lag (200-50 f.Kr ca)

Romartidens rättsbidrag
- Cato den äldre (234-149 f.Kr)
- Cicero (106-43 f:kr)
- Seneca (4-65)
- Kejsare Trajanus (98-180)
- Kejsare Marcus Aurelius (121-180)
- Kejsar Konstatin (272-337)
- Augustinus (354-430)
- Kejsar Justinianus (483-565)

Bidrag äldre medeltid
- Muhammed (570-632)
- Rotharus Edikt år 643
- Irnerius (1055-1125)
- Averroës (1126-1198)

Bidrag yngre medeltid
- Saladin (1138-1193)
- Frihetsbrevet Magna Charta 1215
- Birger jarl (1190-1266).
- Thomas av Aquino (1225-1274)
- Magnus Ladulås (1240-1290)
- Bartolomeo de las Casas (1484-1566)
- Akbar (1542-1605)
- Alberico Gentili (1552-1608)

Bidrag runt upplysningstiden
- Hugo Grotius (1583-1645)
- John Locke (1632-1704)
- Montesquieu (1689-1755)
- Katarina den stora (1729-1796)
- Thomas Paine (1737-1809)
- Cesare Beccaria (1738-1794)
- Declaration of Rights 1776
- Lafayette (1757-1834)
- Madame de Staël (1766-1817)
- Jane Austen (1775-1818
- Tsar Alexander II (1818-1881)
- John Stuart Mill (1806-1873)

Bidrag i modern tid
- Henri Dunant (1828-1910)
- NF-stadgan (1919)
- FN-stadgan 1948

Inledning

Den långa och utdragna process som lett fram till FN-stadgans deklaration av mänskliga rättigheter har påverkats av många tänkare.

Filosofer, teologer, politiker, författare och jurister från alla kulturer har i bidragit med pusselbitarna som så småningom blev ett regelverk för förhållningssättet mellan oss människor.

En grundläggandet tanke avseende mänskliga rättigheter är **naturrätten**. Det är en generell rätt som man har för att man just är en mänsklig individ.

Innehållet i dokumentet ”Människorätt” bygger i huvudsak på innehållet i den mycket omfattande boken ”De mänskliga rättigheternas väg” av professor Ove Bring.

Boken omfattar 668 sidor med djup analys och strukturering av den komplicerade processen som lett fram till en kodifiering och ett förhållningssätt om hur vi människor bör och skall leva med varandra.

En synnerligen aktuell frågeställning i sammanhanget är om mänskligheten skall leva enligt överenskomna och beslutade regelverk eller skall styras av enskilda aktörers maktställning.

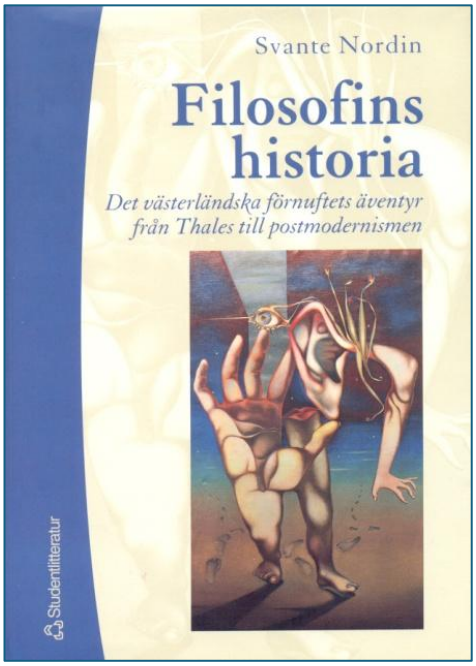

Filosofi och människorätt

Historien om människorätt har många paralleller med tänkandet som framlöpt ur filosofins historia.

Hur vi människor bör uppträda mot varandra, värdera varandra, respektera varandra, behandla varandra osv, grundar sig mycket på filosofins syn på livsåskådningsfrågor. Dessutom finns mycket påverkan från religionshistorien.

Att definiera innehållet i människorätt och, att få många människor att efterfölja regelverk, är ett typiskt processförlopp med mycket lång tidsomfattning och med en sammanvägning av många kulturers anspråk på att få påverka.

Denna översikt har till syfte att ge en insikt i att människors samlade visdom under mer än fyra tusen år bör behandlas med varsamhet och respekt.

Tidiga rättstankar 1(6)

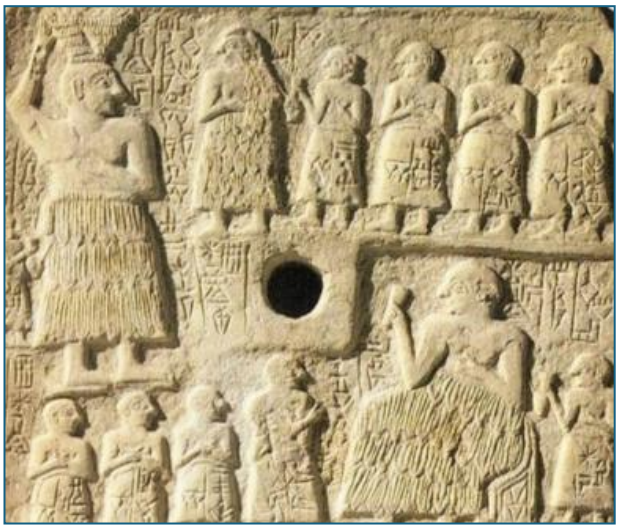

Lagash 2400 f.Kr (ca)

Redan för mer än 4.000 år sedan i trakten av Eufrat och Tigris började härskare och tänkare att formulera moraliska rättigheter och koder för uppträdande mellan människor.

I staden Lagash i nuvarande Irak skrevs redan omkring år 2400 f.Kr regelverk för privat äganderätt och rätten till resultatet av eget arbete. En form av egendomsrätt.

Det fanns även vissa regler som skydd mot övergrepp. Även vissa inslag av trosfrihet fanns inskrivna.

Ur 2100 f.Kr (ca)

I staden Ur i Mesopotamien skrevs juridisk text om moralregler och uppförandekoder på lertavlor som upphittats.

Detta anser man vara världens äldsta lagkodex.

Staden Ur i Mesopotamien.

Tidiga rättstankar. Sida 2(6)

Hammurabi (1792-1750 f.Kr ca)

Hammurabi var kung i Babylon. Från hans tid har man återfunnit en berömd stele med lagtexter.

Texten visar lagar med förutsägbara straff. Straffen var mycket grymma men medförde att blodshämnd avskaffades eller stävjades.

Staten hade monopol på våld men det viktigaste var att lagarna skapade en viss rättssäkerhet.

Under Hammurabis regeringstid och därefter närliggande tid tillämpades regler som var början på ett naturrättsligt tänkande.

Innebörden av begreppet naturrätt är att man som människa har ett antal rättigheter därför att man just är människa. Ibland kopplas begreppet till att naturrätten har erhållits genom ett väsen överstående människan.

Stelen med lagtext från Hammurabis tid.

Hettiter och Egyptier (1270-talet f.Kr ca)

Hettiternas rike var beläget i nuvarande östra Turkiet. På 1200-talet f.Kr rådde krigstillstånd mellan hettiterna och egyptierna.

Efter våldsamma krig tecknades år 1270 f.Kr en överenskommelse om att inte bestraffa folk som flytt till den andra parten under krigsåren och som ville återbördas till hemlandet.

Det var första gången ett bilateralt avtal tecknats om hur man skall behandla asylsökande flyktingar.

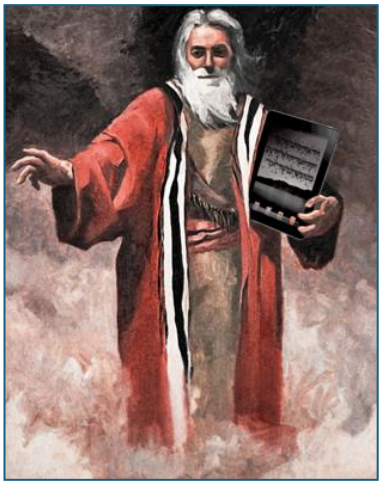

Bibelns tio budord (1200-talet f.Kr ca)

Enligt bibelns andra Mosebok erhöll Mose de tio budorden på Sinai berg. Traditionen säger att detta skedde i mitten på 1200-talet f.Kr.

Tavlornas påbud är en blandning av moraliska och religiösa regler eller lagar vilka har betytt enormt mycket för bland annat västerlandets lagar och konventioner.

Fem av budorden innehåller påbud om mänskliga rättigheter. Rätten till liv, rätten till egendom och rätt till rättvis prövning ingår också i påbuden.

Tidiga rättstankar. Sida 3(6)

Amenhopes lärosatser (1200 f.Kr ca)

Egyptisk rätt präglades tidigt av större mildhet vid straff än hos andra utvecklade kulturer under motsvarande tid.

Kvinnans rättigheter syntes vara ganska lik mannens.

Omkring år 1200 f.Kr nedtecknade Amenhope lärosatser att man skall vara aktsam mot fattiga, svaga och sjuka och man skall ej vittna med lögner. Dessutom skulle man inte ha begär till annans egendom.

Assyrien (1100-talet f.Kr ca)

Assyrien var ett militärvälde kring floderna Eufrat och Tigris. Väldet varade från omkring år 2000 f.Kr och avbröts år 612 f.Kr via att omgivande stater slog ned den hatade stormakten.

I den assyriska huvudstaden Assur har återfunnits lertavlor där texten ger kvinnor ett visst skydd och där även familjen skyddas.

Nämnda rättigheter står i stark kontrast mot det grymma väldet där människorätt var i helt avsaknad.

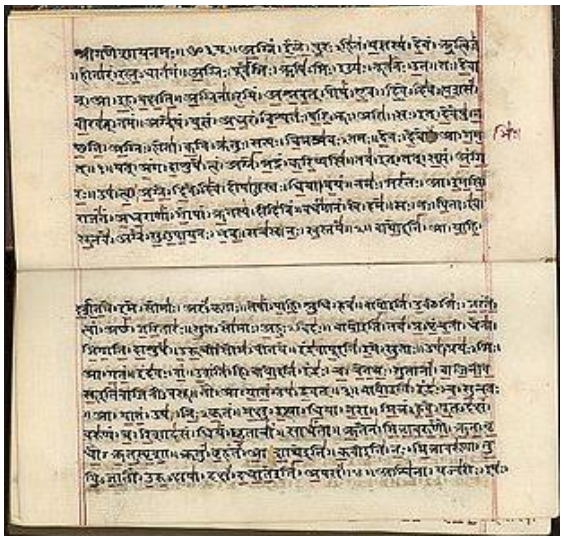

Hinduismen (800-talet f.Kr)

Vedatexterna i Indien skrevs ned under 800-talet f.Kr. Reglerna hade tillkommit i muntlig tradition under många århundraden. ”Veda” betyder ”veta”.

Bland principerna märks bruk av icke-våld, tankefrihet, religiös tolerans, human behandling av medmänniskor, generositet och givmildhet. Alla varelser, inkluderat djuren, hade skydd mot dödande.

Vedatexterna innehåller en ovanligt mild syn på alla livets områden. Texterna ledde så småningom till hinduismen.

Drakon i Grekland (621 f.Kr.)

Under Greklands filosofiska högperiod cirka 600-300 f.Kr uppstod många tankar som påverkat synen på människors rättigheter.

Drakon upprättade en lag år 621 f.Kr. Lagen var mycket sträng men syftet var att avskaffa den primitiva blodshämnden med förutsägbara straff.

Det man också lyckades med var att skilja mellan dråp och mord beroende på avsikten med handlingen.

Tidiga rättstankar. Sida 4(6)

Nebudkadnessar II (604-562 f.Kr)

Det nybabylonska riket under Nebudkadnessar utvecklade rättssystemet radikalt gentemot den tidigare härskarmakten Assyrien.

I stället för fångenskap byttes påföljden till förvisning. Assyrierna hade gjort stora etniska utrensningar. Synsättet innebar en väldig förändring.

Nebudkadnessar erövrade Jerusalem år 597 varvid judar förvisades till den berömda ”babylonska fångenskapen”.

Utöver nämnda förändring utvecklades i Babylon regler och lagar för ägande och handel.

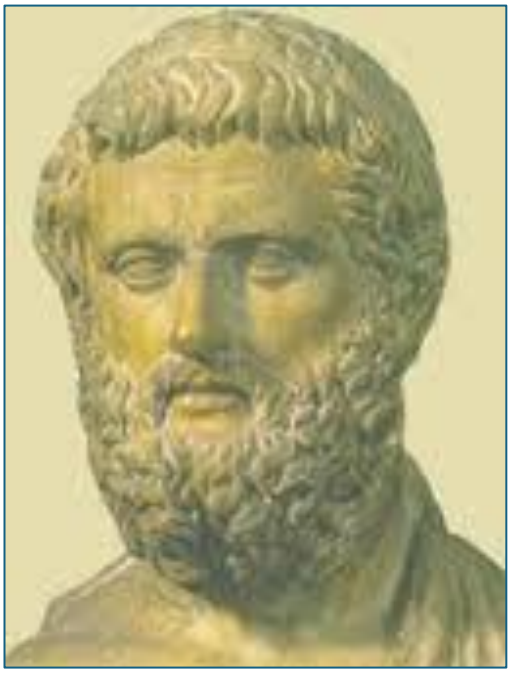

Solon (640-558 f.Kr)

Solon anses vara en av banbrytarna avseende samhällsbyggnad och därmed sammanhängande rättssystem. Han betraktas ofta som den visaste av alla grekiska statsmän.

Solon förbjöd personalexekution, dvs rätten att göra någon till slav som ej kan betala sina skulder. Vid ett kristillfälle avskrev han alla skulder.

Solon ansåg att det skulle vara jämvikt mellan olika intressen och att det skulle råda likhet inför lagen. Han upprättade brotts-målsdomstolar och folktribunaler. Tvistemål skulle avgöras i lokala nämnder. Den dömande makten skulle tillhöra folket.

Solon upprättade demokratiska spelregler. Alla fria män hade rösträtt.

Konfucius (551-479 f.Kr)

Kinas store filosof är Konfucius. Han betonade plikten mot överhögheten, härskaren och även familjen.

Ordning och reda med lydnad var hedersord.

Men medmänsklighet, godhet och rättrådighet skulle genomsyra människans tänkande. ”Vad du vill att andra skall göra mot dig skall du göra mot andra”, den så kallade ”Gyllene regeln” kommer från Konfucius.

Kung Kyros (590-530 f.Kr)

Kyros den store är en hjälte i Irans (Persiens) historia. Efter att ha erövrat Babylon frisläppte han judarna som befann sig i den ”Babylonska fångenskapen”.

I stället för fångenskap i främmande land lät han återföra folk till sina hemländer.

Kyros proklamerade lagtexter på en lercylinder. Texterna antydde för första gången principer om människors lika värde. En föregångare till den universella deklarationen om mänskliga rättigheter.

Tidiga rättstankar. Sida 5(6)

Buddha (5xx-3xx f.Kr)

Buddha betyder på sanskrit ”upplyst individ”. Man anser att Buddha levde i Indien någonstans under perioden 500-350 f.Kr.

I buddismens innehåll återfinns bekämpning av våldsmentalitet, att man inte skall förtala andra, att man har rätt till egendom, att man skall respektera andra människors uppfattning m.m.

”De tolv tavlornas lag” 450f.Kr

Rom började växa som makt under 400-talet f.Kr.

År 450 f.Kr dokumenterades sedvanerätter som kom att kallas ”De tolv tavlornas lag”.

Rättssäkerheten ökade. Folktribunaler kunde som utomstående part verifiera riktigheten i rättsprocesser.

Ett ganska ordnat samhälle uppstod.

Mencius (372-289 f.Kr ca)

Konfucius sonson hette Mencius. Han fullbordade sin farfars tankar till näst intill FN:s förklaring om de allmänna mänskliga rättigheterna. Mencius förklarade att människors värde sedan tidens begynnelse är lika oavsett samhällsställning. Det var första gången i historien som detta kom till uttryck.

Vidare ansåg Mencius att samhället är till för människan. Mencius trodde på människans inneboende godhet. Konfucianismen blev en statsfilosofi men var inte politiskt genomförbar.

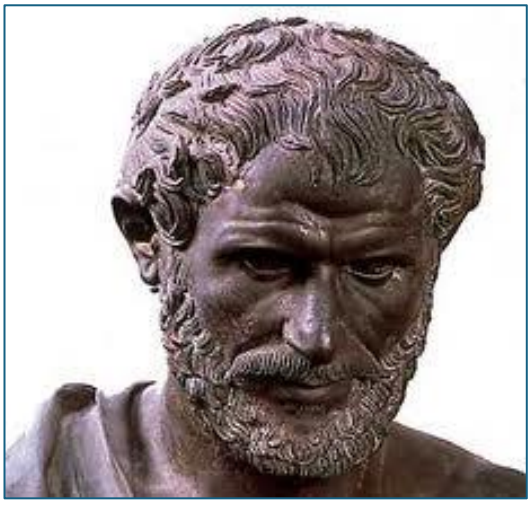

Aristoteles (384-322 f.Kr)

Aristoteles är en av giganterna inom filosofi. Förutom filosof var han lärare åt bland annat Alexander den store.

Avseende mänskliga rättigheter trodde han på ett gott samhälle som tillgodoser individens intressen. Att man skulle ha rätt till förkovran och utbildning var viktigt.

När det gäller jämlikhet fanns hos Aristoteles en syn att rätta proportioner skulle gälla. Rätt till politiskt inflytande skulle vissa personer inneha.

Slutligen ifrågasatte Aristoteles bruket att använda tortyr för att åstadkomma bevis.

Tidiga rättstankar. Sida 6(6)

Kung Ashoka (304-232 f.Kr)

Ashoka var kung i Indien. Han slog brutalt ned ett uppror år 260 f.Kr där han lät döda mer än 100.000 människor.

Han ångrade sig djupt och blev en fredsfurste som ville gottgöra sina onda handlingar.

Ashoka förespråkade bruk av icke-våld, omtanke om föräldrar, generositet mot alla och religionsfrihet med mera.

Med en tolerant buddhism spred Ashoka denna religion till flera grannländer.

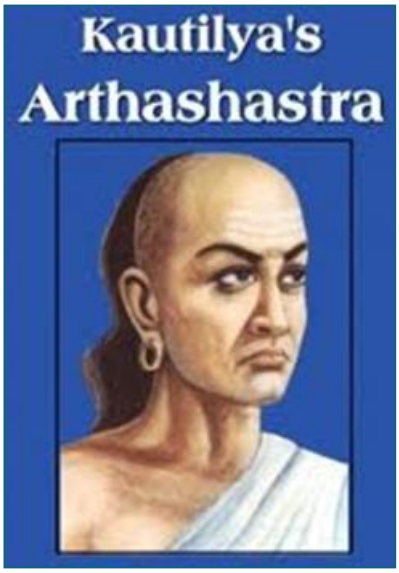

Kautilya (371-283 f.Kr)

Kautilya var minister i Indien. Han skrev lagverket ”Artahastra”.

Verket är en lärobok i statskonst som påminner om Machiavellis berömda verk ”Fursten”.

Innehållet ger makthavaren stor makt men ger också tolerans och tankefrihet enligt buddhismen.

Lagreglerna var hårda men förutsägbara. Systemet gav en viss rättssäkerhet och även egendomsskydd. Härskaren var också tvungen att leva efter regelverket.

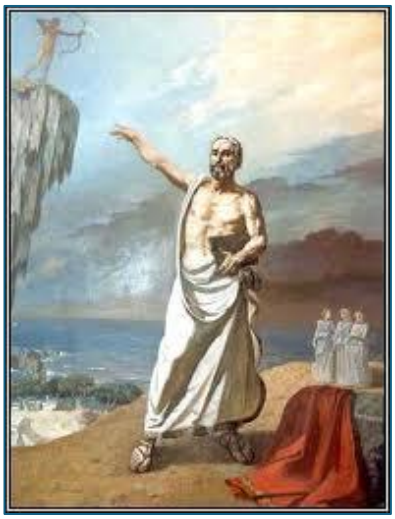

Zenon (333-264 f.Kr)

Zenon verkade i Grekland omkring 300 f.Kr. Han anses vara den förste världsmedborgaren.

Stoicism, att verka genom lugn, självbehärskning och reflektion, uppstod via Zenon.

Zenon menade att alla har mänskliga rättigheter och skyldigheter. Alla människor hade lika och inneboende värde - ett naturrättstänkande.

Manus lag (200-50 f.Kr ca)

I Indien nedtecknades en sedvanerätt med rötter ur hinduismens vedatexter. Denna lagrätt kallas Manus lag och nedtecknades något århundrade före vår tideräkning. Manus är troligen ingen person utan betyder ungefär ”den vise”.

Lagen består av 2.700 verser i poetisk form. Några inslag i lagen kan tolkas mot tron på övermänniska varför lagen idag har dålig klang. Särskilt gäller det stödet av kastväsendet som bland annat innebär att man inte kan byta kast under livet oberoende av din förmåga.

Romartidens rättsbidrag. Sida 1(2)

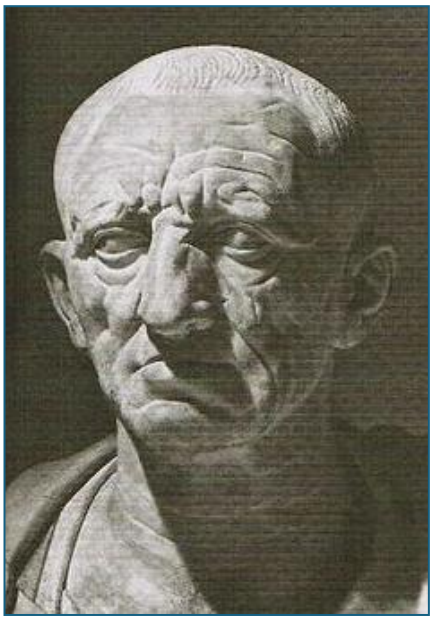

Cato den äldre (234-149 f.Kr)

I Rom utvecklades lagar och förordningar efter hand som kom att vara ganska ”moderna” i vår mening.

Genom Cato fick rättssystemet en omdanande förändring år 149 f.Kr. Cato skapade lagverket ”Lex Calpurnia”.

Inom hela romerska riket infördes humana och rättrådiga procedurer. Man kunde klaga på övergrepp och få ersättning för beslagtagen egendom mm.

Cicero (106-43 f:kr)

Cicero agerade i Rom som försvarare vid tvistemål. Med unik snillrikhet och skarpsynthet berikat med stort mod kunde han medverka till att anklagade friades.

I Ciceros skrift ”Om lagarna” tar han ställning för alla människors rätt enligt naturens bud och att denna rätt ej är baserad på människors åsikter. Den naturliga människokärleken är rättens grund.

Seneca (4-65)

Seneca var filosof, författare och politiker i Rom. Han blev år 54 rådgivare åt den despotiske kejsare Nero. Som stoisk filosof tog Seneca ställning mot den grymme kejsarens handlingar.

I skriften ”Om mildhet” uttrycker Seneca en människovänlig och mild syn på behandling av alla människor. Ett synsätt som låg nära kristendomen som började spridas i romarriket.

Seneca tvingades begå självmord för sina ställningstaganden.

Kejsare Trajanus (98-180)

Med början under kejsare Trajanus kom det romerska lagverket att utvecklas mot djupare mänskliga rättigheter.

För barnens rättigheter och behandling blev kejsare Trajanus en föregångare.

Han inskränkte också slavägarnas möjlighet till godtyckliga straff.

Även en viss tanke- och religionsfrihet tilläts så länge det var privat.

Romartidens rättsbidrag. Sida 2(2)

Kejsare Marcus Aurelius (121-180)

Efterföljare till Trajanus utvecklade bl.a. en förbättrad familjerätt.

Kejsare Marcus Aurelius i Rom blev kallad ”filosofen på tronen”. Skriften ”Självbetraktelser” av Marcus Aurelius ger en bild av en ovanligt människovänlig statsman.

Kejsaren var välutbildad och hade ett intellektuellt sinne. Lagverket blev ovanligt humant och syftade till en likvärdig behandling av alla människor.

Kejsar Konstatin (272-337)

År 313 tillkännagavs toleransediktet i Milano.

Det var kejsare Konstantin den store som instiftade dokumentet. Innehållet i dokumentet var troligen var det första i Europa som medgav religionsfrihet.

Själv hade Konstantin blivit en kristen bekännare och år 324 blev kristendomen statsreligion.

De rättsliga bestämmelserna humaniserades men flera områden kvarstod som outvecklade.

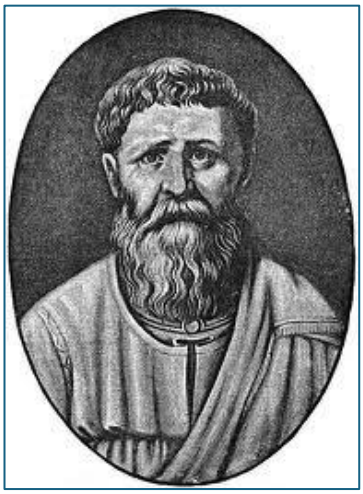

Augustinus (354-430)

Genom att kristendomen blev statsreligion i det romerska riket kom nya kristna tänkare att påverka den rättsliga utvecklingen.

Den kanske mest berömde av tidiga kristna tänkare var Augustinus. Genom Augustinus verk ”Gudsstaten” påverkade kyrkan samhällets regelverk i påfallande grad.

Kyrkofadern Augustinus åstadkom många andra skrifter. I skrifterna framhölls människokärlek och barmhärtighet med stark koppling till samvetet i dömande instanser. Detta påverkade lagstiftning och dess tillämpande på ett avgörande sätt.

Kejsar Justinianus (483-565)

Rom splittrades i ett Öst- och Västrom. Östrom blev vad vi kallar Bysans. Huvudstaden var Konstantinopel som under tidig medeltid var västvärldens mest betydande stad.

Kejsare Justinianus lät skriva ned och, som jurister uttrycker sig, kodifiera gällande rätt.

Lagverket kom att kallas ”Corpus Juris Civilis”. Ett mycket omfattande och ur nutida perspektiv ett modernt verk ur rättssynpunkt.

Lagverket reglerade en mångfald rättsområden.

Bidrag äldre medeltid. Sida 1(1)

Muhammed (570-632)

I muhammedanernas heliga skrift Koranen predikas medmänsklighet.

Genom Muhammeds verk blev kopplingen mellan samhälle och religion stark.

I Koranen predikas bl.a. medmänsklighet, rätten till liv och rätten till egendom. Den religiösa toleransen blev också omfattande.

Rotharus Edikt år 643

Langobarderna var ett germanskt folk. De erövrade större delen av Italien. Där införde man en lagsamling som till stora delar byggde på den romerska rätten.

Lagsamlingen kallades ”Rotharus Edikt”.

Man avskaffade så kallade gudsdomar vilka innebar att man skulle bevisa sin oskuld genom att exempelvis gå på glödande kol.

Rättstänkandet i ”Rotharus Edikt” kom att spridas över stora delar av Europa.

Irnerius (1055-1125)

I Bologna verkade många avancerade jurister som gett historiska genomslag. En av dessa jurister var Irnerius. Han nedskrev och förtydligade rättsregler som uppstod när olika folk blandades som en konsekvens av folkvandringarna.

Den svåra frågan var vilket lands lagar som gäller när folket blandades från många olika kulturer. Irnerius och hans kolleger skapade regler att främmande folk skall dömas enligt sin ursprungliga region. Juridiskt kallar man detta ”personalitetsprincip”.

Regelverket var inte alltid till fördel för den som skulle dömas. Men förutsägbarhet var viktigt.

Averroës (1126-1198)

I Spanien härskade araberna under perioden 711-1492. I staden Cordoba verkade den arabiske filosofen och juristen Averroës på 1100-talet.

Averroës tankar påverkade makthavarna till religiös tolerans och human inställning vid maktutövning.

Även rättsförfarandet utvecklades i humanitär riktning.

Stor tolerans kom att råda mellan muslimer, kristna och judar som utgjorde en stor folkmängd.

Bidrag yngre medeltid. Sida 1(2)

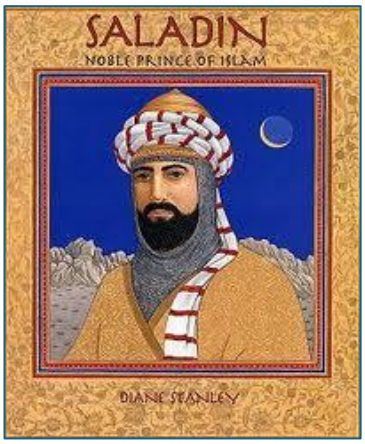

Saladin (1138-1193)

Under korstågen i Palestina kom Saladin i slutet av 1100-talet att bli känd för sin rättfärdighet. Saladin enade araberna till motstånd mot korsfararna.

Vid Hattin år 1187 lyckades Saladin besegra korsfararna som led ett katastrofalt nederlag. Jerusalem kunde han lägga under sig samma år.

Saladin var mycket human och tolerant mot dem han besegrade. Detta i kontrast mot de västerländska korsfararnas beteenden.

Även från väst betraktar man Saladin som unik inom humanism och tolerans.

Frihetsbrevet Magna Charta 1215

I England pågick en maktkamp under 1200-talet mellan kungamakten och högadeln. Adeln såg med missnöje på att kungamakten ständigt utvidgades och gick mot ett envälde.

Adeln lyckades tvinga kungen att skriva under dokumentet ”Magna Charta” år 1215.

Magna Charta utgör ett frihetsbrev som är grund för parlamentarismen. Kungamakten begränsades och skydd infördes mot godtyckliga domar m.m.

Birger jarl (1190-1266)

Under Birger Jarls tid infördes lagar om hemfrid, kyrkofrid och lag för viss säkerhet mot våldsbrott i statens intressen. Därigenom skyddades folket på väg till hem och kyrka samt till tinget.

Lagen om kvinnofrid infördes. Lagens syfte var att skydda mot kvinnorov men gav också kvinnan visst skydd i allmänhet. Kvinnan fick genom lagen också en viss arvsrätt vilket inte förelegat tidigare.

Birger Jarl humaniserade brottsmålsprocessen. Järnbörden som innebar att bevisa sin oskuld genom att bära glödgat järn avskaffades.

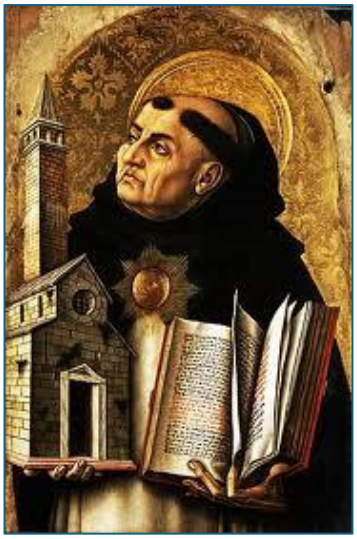

Thomas av Aquino (1225-1274)

Thomas av Aquino är en av de största teologerna och filosoferna inom kyrkovärlden. Han hävdade att människan har som varelse en naturrätt grundad på teologin. Detta synsätt slog igenom i större delen av kristenheten.

Samma principer skulle också gälla alla länder och alla tider.

Genom påbuden tydliggjorde Thomas av Aquino den kristna synen att de statligt kodifierade lagarna stod under Guds allmänna lagar.

Bidrag yngre medeltid. Sida 2(2)

Magnus Ladulås (1240-1290)

Magnus Ladulås var son till Birger Jarl. Magnus instiftade ”Alsnö stadga” 1280. Stadgan innehöll bland annat ett förbud mot våldgästning. Det var inte ovanligt att stormän slog sig in på gårdar och begärde fri mat och fritt husrum.

År 1284 införde Magnus också ett skydd för änkor, faderlösa barn och äldre. Under Magnus Ladulås slog principen igenom att land skall med lag byggas.

Bartolomeo de las Casas (1484-1566)

Bartolomeo de las Casas kallas ”Indianernas ängel”. Han blev vittne till de brutala folkmorden på indianer i Syd- och Mellanamerika. Spanjorerna behandlade indianerna i erövrade områden ofattbart grymt.

Dominikanmunken Bartolomeo de las Casas bestred på ett kraftfullt sätt spanjorernas rätt att behandla urinvånarna på ett så omänskligt sätt.

Han skrev böcker som fick stor spridning och blev inflytelserika. Ibland benämns Bartolomeo som den förste människorättsaktivisten.

Akbar (1542-1605)

Akbar var sonson till den store Babar som skapade det stora Mogulriket i Indien. Mogulriket var ett islamskt rike. Akbar ”den store” var som regent en föregångare när det gäller mänskliga rättigheter.

En blodig motsättning hade rått mellan hinduer och muslimer under lång tid. Akbar utverkade i lagar och föreskrifter tolerans och icke diskriminering mellan olika religionstillhörigheter. Samtidigt infördes en viss yttrandefrihet. Alla människor skulle ha rätt att tillträda ämbeten.

Akbar avskaffade sedvänjan att göra krigsfångar till slavar.

Alberico Gentili (1552-1608)

Italienaren Alberico Gentili var den förste som skapade en universell folkrätt.

Gentili tvingades fly från Italien och hamnade i London där han fick en professur i juridik.

Krigföringsregler grundade på en sekulär rätt gällande alla folk blev hans stora bidrag till mänskliga rättigheter.

Bidrag runt upplysningen. Sida 1(3)

Hugo Grotius (1583-1645)

Hugo Grotius från Holland kallas ”folkrättens fader”. Han var en mycket religiös protestant. Grotius menade att naturrätten skulle existera även om Gud ej existerade.

Grotius vidareutvecklade Gentilis tankar och kom att skriva ett fullständigt verk om folkrätt som systematiserade människors rättigheter.

Grunderna i Grotius verk gäller än idag och har gjort Haag-domstolen till ett effektivt instrument för bevakning av krigsförbrytelser m.m.

John Locke (1632-1704)

John Locke var en engelsk filosof och politiks tänkare. Han var tvungen att fly till Holland på grund av sina åsikter. Locke kunde återvända till England 1689.

Locke betonade individens naturliga rättigheter ställt mot statsmakten. Vidare betonade Locke det stora värdet av moraliska normer. Naturrätten skapade en balans mellan människans skyldigheter och rättigheter.

Locke var mycket för religiös tolerans.

Montesquieu (1689-1755)

Montesquieu är en känd upplysningsfilosof. Han kom från adeln och hade en barontitel.

I sina skrifter argumenterade han för en humanitär inställning vid brott och dess påföljder.

För Montesquieu var det viktigt med en maktdelning mellan lagstiftaren, dömande instans och verkställande organ. En syn som fortfarande efterlevs i dagens samhälle.

Katarina den stora (1729-1796)

Katarina var tsar i det väldiga Ryssland som ofta låg i krig med Turkiet.

Vid ett av krigen införde hon regelverket att krigsfångar skall behandlas väl. Fångarna skall vårdas och få behålla sina kläder.

Katarina den stora förbjöd också att krigsfångar kunde säljas som slavar.

Bidrag runt upplysningen. Sida 2(3)

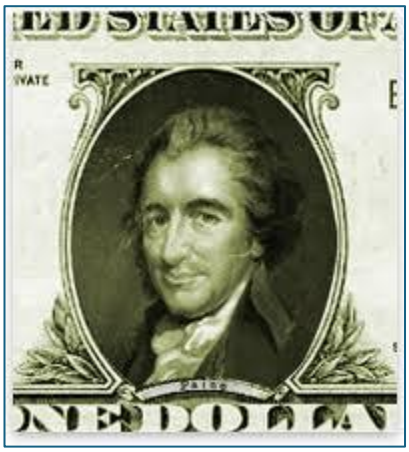

Thomas Paine (1737-1809)

Thomas Paine var tankeinspiratör till frihetskriget i Amerikas Förenta Stater.

Han var född i England men bosatte sig i Philadelfia i USA år 1774.

Paine var journalist och skrev ned ”Alla folk har självbestämmanderätt ….” vilket ungefär kom att ingå både i USA:s grundlag och FN-konventionen år 1966.

Thomas Paine var tidigt emot slaveriet.

Cesare Beccaria (1738-1794)

Beccaria kom från Milano. Han var akademiker med inriktning mot filosofi, humanism och straffrätt.

Beccaria var den störste anhängaren av upplysningen i Italien.

Tortyr var förnuftsvidrigt och var ovärdigt ett utvecklat samhälle ansåg Beccaria.

Vidare hävdade han att livstidsstraff var lika avskräckande som ett dödsstraff. Det skulle också vara proportionalitet mellan brott och påföljd.

Declaration of Rights 1776

I Williamsburg beläget i USA:s Virginia deklarerade ett konvent universella rättigheter som sedan kom att ingå i självständighets-förklaringen för Amerikas Förenta Stater år 1776.

Deklarationen innehåller universella rättigheter för alla människor. FN-deklarationen 1948 har stora likheter med USA:s deklaration.

Bland de mest kända citaten är ”Alla människor är från naturen fria och oberoende, och har vissa rättigheter … som inte kan åsidosättas…”.

Lafayette (1757-1834)

Gilbert du Motier var markis av Lafayette och kallas oftast bara ”Lafayette”.

Lafayette var general och statsman som arbetade både i Frankrike och USA. Han blev starkt influerad av de rättigheter som hade deklarerats i USA.

Lafayette lyckades i Frankrike införa universella rättigheter likt dem i USA.

”Declaration de droits de l´homme et de citoyen” ingår i Frankrikes författning. Särskilt trycks på att ingen får förföljas på grund av sina åsikter.

Bidrag runt upplysningen. Sida 3(3)

Madame de Staël (1766-1817)

Fransyskan Madame de Staël är känd för sina krav på rättigheter för kvinnor. Hon var författare och var gift med den svenske ambassadören i Paris.

I litterära salonger hölls föreläsningar och diskussioner där prominenta gäster deltog.

Napoleon kom att frukta Madame de Staël och hennes åsikter.

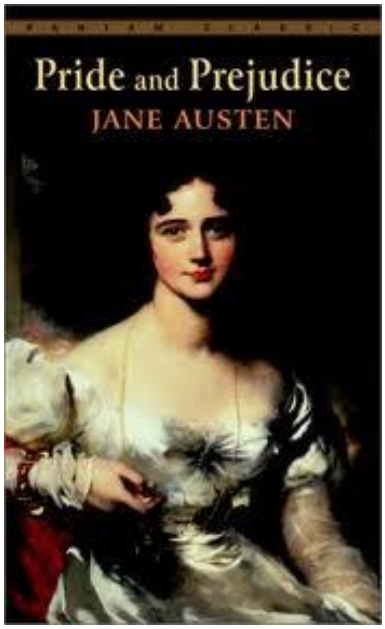

Jane Austen (1775-1818)

Jane Austen är en av Englands mest kända författare. Mängder av hennes verk är filmade och har gått som serier på TV.

Via litteraturen spred Jane Austen effektivt åsikter om kvinnors rättigheter. Hon var en tidig feminist.

”Förnuft och känsla” och ”Stolthet och fördom” är Austens mest kända verk.

Tsar Alexander II (1818-1881)

Rysslands tsarer är inte kända för att vara reformvänliga. Men under tsar Alexander II genomfördes ett antal viktiga reformer i människorätten.

Det viktigaste var att livegenskapen avskaffades. Ryssland var sent ute i jämförelse med andra länder. I Sverige avskaffades livegenskapen under 1300-talet. Inom ryska riket hade det förekommit flera uppror och resningar mot tsaren. Alexander II gav amnesti till vissa personer och mildrade andras påföljder.

Alexander mördades i ett attentat vilket gjorde att reformeringen avstannade i Ryssland.

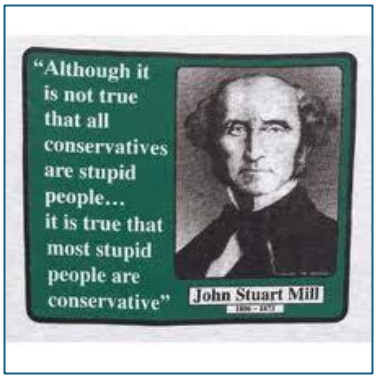

John Stuart Mill (1806-1873)

Mill är liberalismens fader. Han skrev boken ”On Liberty” som innehåller många frihetstankar.

Bland de viktigaste insikterna som Mill hävdade var att begränsa statens rättigheter gentemot individens rättigheter. Samtidigt ansåg Mill att var och en har skyldigheter såsom medborgare i samhället.

Mill var också för kvinnliga rättigheter.

Bidrag i modern tid. Sida 1(1)

Henri Dunant (1828-1910)

Henri Dunant grundade Röda Korset 1863 efter att ha sett följderna av slaget vid Solferino 1859.

Dunant kom från Schweiz. Han var affärsman men mycket socialt medveten och engagerad.

En konvention om regler vid krig antogs 1864 i Geneve. Konventionen kompletterades i Haag 1899 och utgör grund för dagens regler vid krig.

NF-stadgan (1919)

Efter först världskriget skapades Nationernas Förbund (NF) år 1919. Det var en global organisation mest syfte att verka för humanare villkor över hela världen.

Bland överenskommelserna fanns att verka för humana arbetsvillkor och värdig behandling av ursprungsbefolkningar.

Förbud infördes för handel med kvinnor och barn. Man skulle också verka för människors hälsa.

Stöd skulle ges till krigsfångar och flyktingar.

FN-stadgan 1948

Förenta Nationerna bildades efter andra världskriget. År 1948 antogs i FN:s generalförsamling en universell förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Brott mot mänskligheten infördes som en åtalsmöjlighet.